

ÖĞRETMEN ADAYLARININ BİLGİ OKURYAZARLIĞI VE ARAŞTIRMA YAPARKEN İNTERNETİ KULLANMA DÜZEYLERİ

Sinan KAYA¹, Alpaslan DURMUŞ²

Öz

Bu araştırmanın amacı; öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek ve bazı değişkenler açısından incelemektir. Araştırmanın örneklemini, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dallarının 1. ve 4. sınıflarında öğrenim gören toplam 267 öğretmen adayından oluşmuştur.

Çalışmanın yöntemi betimsel nitelikli araştırma modeli olarak benimsenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak bilgi okuryazarlığı ölçeği, araştırmacılar tarafından geliştirilen kişisel bilgi anketi ve araştırma yaparken interneti kullanma düzeyi ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş, bunların araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarına göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: bilgi okuryazarlığı, internette araştırma

TEACHER CANDIDATES' LEVEL OF INFORMATION LITERACY AND UTILIZING INTERNET WHILE PERFORMING RESEARCH

Sinan KAYA, Alpaslan DURMUŞ

Abstract

The purpose of this research; is to determine the relation between the level of utilization of internet while performing a research and information literacy of teacher candidates and to investigate this issue relevant to some specific parameters. The sample of research consists of total 267 teacher candidates who are education in 1st and 4th grade in Ahi Evran University, Faculty of Education, Science Teaching Programme, Primary School Teaching Programme, Social Sciences Teaching Programme and Turkish Language Teaching Programme.

The method for the study has been adopted as research model with descriptive survey. In the research the scale of information literacy, individual information survey developed by researchers and the level of utilization of internet while performing a research has been used as data collection media.

According to the results of this research, a meaningful relation has been observed between the level of information literacy level of teacher candidates and their level of utilization of internet while performing a research and it has been also detected that they differ according to the utilization frequency of internet while performing a research.

Key Words: information literacy, research on internet

1. GİRİŞ

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin pek çok alanda kullanılması, toplumların bireylerden beklediği gereksinimleri de sürekli olarak değiştirmektedir. Bilgi toplumu olarak nitelendirdiğimiz günümüz toplumları, bireylerden bilgilerini sürekli olarak yenilemelerini, gelişmeleri takip ederek değişimlere ayak uydurabilmelerini ve bilinçli bir bilgi tüketicisi olmanın yanında bilgi üretebilmelerini de beklemektedir. Ayrıca, “eleştirel düşünme”, “problem çözme” ve “karar verme” gibi üst düzey düşünme becerileri, ilköğretimden üniversiteye kadar çeşitli kademelerdeki eğitim kurumlarının programlarında yer alması gereken beceriler olarak ele alınmaktadır (National Education Goals, 2001). Sözü edilen becerilere sahip bireyler, öğrenmeyi öğrenen ve yeni bilgi üretebilen bireylerdir. Öğrenmeyi öğrenmek, bilgi çağında, başarının ve yaşam boyu öğrenmenin anahtarı olarak görülmektedir (Doyle, 1994). Yaşam boyu öğrenme ile öğrenmeyi öğrenmenin yapı taşlarından biri de bilgi okuryazarlığıdır (AASL/AECT, 1998). Toplumun gereksinim duyduğu bireyleri yetiştirme

¹ Öğr. Gör., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE, sinan.kaya@gazi.edu.tr

² Öğr. Gör., Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi BÖTE, adurmus@gazi.edu.tr

sorumluluğunu üstlenmiş olan eğitim kurumlarından beklenen, bilgi okuryazarlığı becerileriyle donanmış (bilgi gereksinimi olduğunda sürekli değişen ve çeşitli formatlarda karşılına çıkan bilgiye çeşitli kaynaklardan ulaşabilen, bilgiyi kullanabilen, bilgi üretebilen ve bilgiyi iletebilen) ve teknolojiyi farklı amaçlar için etkin olarak kullanabilen bireyler yetiştirmektir. Günümüz toplumlarında, bilgi okuryazarlığı adını verdiğimiz bu becerilere sahip bireyler güçlü olarak kabul edilmektedir. İçinde yaşadığımız bilgi çağında bu becerilerin erken yaşlarda kazanılması, büyük önem taşımaktadır.

Günümüzde birçok ülkede, bu becerilerin erken yaşlarda kazandırılabilmesi için okulların yeniden yapılandırılması çalışmaları da bu gelişmelerle doğrudan ilgilidir. Bu çalışmaların temelinde, öğrenciyi merkeze alan bir yaklaşım söz konusudur. Böylece öğrenciler sadece bilgiyi alan değil, araştıran, sorgulayan ve değerlendiren aktif katılımcılar haline dönüştürülmektedir. Bilgi okuryazarlığı müfredatının, ilköğretimden başlayarak her kademedeki eğitim kurumlarının programlarında yer alması gerektiği sık sık vurgulanmaktadır (ALA, 1989, 2000; Carr, 1998; Doyle, 1994; Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2002). İnternetin öğrenme ortamlarında kullanılmasıyla birlikte öğretmenlerle öğrenciler arasındaki geleneksel ilişkiler yeniden biçimlenmiştir. Öğretmenlerin rolleri, “her şeyi bilen ve anlatan”dan çıkarak, “yol gösteren” olarak değişmektedir (Akkoyunlu, 2002). Tüm bu gelişmeler, öğrencilerin olduğu kadar onları yönlendirecek olan öğretmenlerin de söz konusu becerilere sahip olması gereğini ortaya çıkarmaktadır. Kendisi bilgi okuryazarı olmayan öğretmenlerinin bilgi okuryazarı bireyler yetiştirmesi oldukça zordur. ISTE (International Society for Technology Education – Uluslararası Teknoloji Eğitimi Derneği, 2000) tarafından öğretmenlerde bulunması gereken beceriler sıralanırken bilgi ve teknoloji becerilerine de yer verilmiştir. Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmaları ve yeni eğitim teknolojilerini öğretim sürecinde kullanabilmeleri gerektiği ALA (Amerikan Library Association – Amerikan Kütüphane Derneği) tarafından da vurgulanmıştır (Breivik, Hancock ve Senn, 1998). Öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olması hem kendilerini geliştirebilmeleri ve mesleki alandaki gelişmeleri takip edip uygulayabilmeleri açısından hem de öğrencilerinin bu becerileri kazanmasında yardımcı olmak, öğrencilere kazandıkları becerileri kullanabilecekleri olanaklar yaratmak ve buna uygun ortamlar düzenlemek açısından gereklidir. Öğretmenlere bilgi okuryazarlığı becerilerinin kazandırılması konusunda çeşitli çalışmalar yürütülmektedir (Breivik, Hannock ve Senn, 1998; Kurbanoglu ve Akkoyunlu, 2002; Kurbanoglu, 2003).

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanarak bilgi edinmek, çok hızlı ve kolay olmasının yanında karmaşık bir süreçtir. Çünkü bu süreçte bireylerin, bilgi ve iletişim teknolojileri okuryazarlığı becerilerine sahip olmaları bir gerekliliktir. Bilgi ve iletişim teknolojileri, internet, e-posta, çoklu ortamlar gibi bilgisayara dayalı teknolojileri kapsayan tüm araçları ifade etmektedir (Lowe ve McAuley, 2000). Bu süreçte bilgiyi bulmak için öğretmenlerin bilgi okuryazarı olmalarında veya bu yönde eğitilmelerinde internetin başrol oynadığı, günümüzde eğitim çevreleri tarafından kabul gören bir gerçektir. İnternetin öğretim sürecine dahil edilmesiyle birlikte, sınıflar, öğretmenin rehber olduğu, işbirlikli öğrenmenin gerçekleştirildiği ortamlara dönüşebilmektedir. Bilgi toplumlarında internet, öğrencilere yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazandırılması için bilgiye ulaşma ve bilgiyi paylaşmada bir araç olarak önemli yere sahiptir (Levy, 2000). Öğrencilerin çoğu da interneti yaygın olarak kullanmaktadır (Orhan ve Akkoyunlu, 2004). Bununla birlikte internet, gerek öğrencilerin bilgiye ulaşmalarında sorumluluk almalarına ve gerekse öğretmenlerin zengin kaynaklara ulaşmalarına ortam sağlamada önemli rol üstlenmektedir (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005). Çünkü internet, insanlığın “üretilen bilgiyi saklama/paylaşma ve ona kolayca ulaşabilme” istekleri doğrultusunda ortaya çıkmış bir teknoloji olarak tanımlanmaktadır. Bu teknoloji yardımıyla pek çok alandaki bilgilere kolay, ucuz, hızlı ve güvenli bir şekilde erişilebilmek mümkündür. Ancak, bilgi okuryazarlığının bir aşaması olan araştırma sürecinde bilginin internet kullanılarak aranması ve elde edilmesi, kazandırılması gereken beceriler arasında yer almaktadır. Günümüzde, önemli bir bilgi kaynağı ve bilgiye erişim aracı olan internet ortamında; arama motorları, çevrimiçi dergiler ve ansiklopediler, elektronik kitaplar, ödev ve forum siteleri, çevrimiçi kütüphaneler, diğer ticari veritabanları bilgi kaynakları arasında yer alırken; arama sürecinde kullanılan anahtar kelimeler, mantıksal operatörler, kısaltmalar, kesmeler, sınırlamalar, basit ve gelişmiş arama seçenekleri vb.nin kullanılması bilgiye erişme ve bilgiyi elde etme teknikleri arasında yer almaktadır. Değişen öğretmen rolleri içerisinde, öğretmenlerin bilgi kaynaklarını, bilgiye erişme ve bilgiyi elde etme tekniklerini bilmesi oldukça önemlidir. Böylece rehber ve yönlendirici olan öğretmen, öğrencilerine bilgiye nerelerden ve nasıl erişebilecekleri konusunda yardım sağlayabilecektir. Öğretmenlerin bu yardımı sağlayabilmeleri için öncelikle araştırma yaparken interneti nasıl kullanacakları, internette bilgi kaynakları, bilgi kaynaklarına erişim, istenilen bilgiyi bulma ve değerlendirme yaparak istenilen bilgiyi elde etme konusunda deneyimli olmaları gerekmektedir.

Sınırsız bilgi kaynağı ve bilginin paylaşımında yeni öğretim yöntemleri sunan internet, öğretmen ve öğrencilerin çeşitli kaynaklara ulaşmasını sağlamaktadır. İnternetin öğretim sürecinde etkili kullanımı için öğretmenlerin bu konuda eğitilmeleri oldukça önemlidir (Akkoyunlu, 2002). İnternetin öğrenme ve öğretme sürecinde yerini almasıyla birlikte bilgi sınıf ortamından çıkarak dünyaya yayılmıştır. Öğretmenler açısından ele alındığında ise, hem sınıf içi uygulamalar hem de mesleki açıdan bireysel gelişimler konusunda projeler, ders planları, öğretim materyalleri gibi birçok etkinliklere ulaşabilecekleri kaynakları oluşturmaktadır. İnternetin

sunduğu olanaklar göz önüne alındığında, internetin öğretim sürecinde derslerle bütünleştirilmesinin ve araştırma yaparken internet kullanımının önemi daha da ortaya çıkmaktadır. Ancak internet, erişim güçlüğü, bilgi eksikliği gibi birçok nedenden dolayı yaygın olarak kullanılmamaktadır (Akkoyunlu, 2001). Bu nedenlerden dolayı, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı becerilerine sahip olmaları, internet ortamında bilgi kaynakları, bilgiye erişme ve bilgiyi elde etme teknikleri konusunda bilgili ve deneyimli olmaları bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Problem

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri bazı değişkenler açısından incelenerek aralarındaki ilişki ele alınmıştır.

Alt Problemler

- Öğretmen adaylarının anabilim dallarına, sınıflarına ve araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarına göre bilgi okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Öğretmen adaylarının anabilim dallarına, sınıflarına ve araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
- Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. YÖNTEM

Bu çalışma, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin bazı değişkenlerden etkilenip etkilenmediğini ve aralarındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik betimsel (Kaptan, 1998) bir araştırmadır.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Fen Bilgisi Öğretmenliği, Sınıf Öğretmenliği, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği ve Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dallarının 1. ve 4. sınıflarında öğrenim görmekte olan toplam 267 öğretmen adayından oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada kişisel bilgi anketi, araştırma yaparken interneti kullanma durumlarını ölçme aracı ve bilgi okuryazarlığı ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Anketi: Araştırmacılar tarafından hazırlanan ankette öğretmen adaylarının öğrenim gördüğü anabilim dalını ve sınıfını, cinsiyetini, araştırma yaparken interneti kullanma sıklığını ve araştırma yaparken interneti için kullanmadığını belirlemeye yönelik sorular yer almıştır.

Araştırmalarda İnterneti Kullanma Ölçeği: Bu ölçek, öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Ölçek hazırlanırken, Küçük (2002), Ersoy ve Aktay (2007) tarafından yapılan araştırmalardan faydalanılmıştır. Hazırlanan ölçme aracı, 5'li likert tipte sunulan 24 maddeden oluşmuştur. Her bir madde "Her zaman=5", "Genellikle=4", "Bazen=3", "Nadiren=2" ve "Hiçbir zaman=1" şeklinde puanlanmıştır. Ölçme aracının geçerliliğini belirlemek üzere uzman görüşü alınmıştır. Ölçme aracının iç-geçerliliğini belirlemeye yönelik olarak faktör analizi yapılmış ve maddelerin birinci faktör yükleri 0,30-0,67 arasında bulunmuştur. Ölçme aracının Alpha güvenilirlik katsayısı 0,88, test-yarıtest güvenilirlik katsayısı ise 0,75 olarak bulunmuştur. Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerini belirlemeye yönelik 24 maddelik ölçme aracından en düşük 24 puan ve en yüksek 120 puan alınabilmektedir.

Bilgi Okuryazarlığı Ölçeği: Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeylerini belirlemek için Aldemir (2004) tarafından 35 madde olarak geliştirilen ve Alpha güvenilirlik katsayısı 0,89 olarak bulunan ölçek kullanılmıştır. Yapılan bu araştırma verilerinde ise, ölçeğin Alpha güvenilirlik katsayısı 0,94 ve test-yarıtest güvenilirlik katsayısı ise 0,83 olarak bulunmuştur. Ayrıca, yapılan faktör analizi sonucu, ölçeği oluşturan maddelerin birinci faktör yükleri 0,46-0,70 arasında bulunmuştur. Bilgi okuryazarlığı ölçeğinden en düşük 35 puan, en yüksek ise 175 puan alınabilmektedir.

Yapılan geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları sonucu, araştırmada kullanılan ölçeklerin geçerli ve güvenilir olduğu kanısına varılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada, ilk iki alt probleme ait verilerinin çözümlenmesinde tek yönlü varyans analizi ve bağımsız örneklem t testi kullanılmış, üçüncü alt problemde ise pearson korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Bulguların yorumlanmasında 0,05 anlamlılık düzeyi kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular araştırmada yanıt aranılan alt problemlere uygun başlıklar altında sırasıyla ele alınmıştır.

3.1. Öğretmen adaylarının anabilim dallarına, sınıflarına ve araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarına göre bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılaşma

3.1.1. Öğretmen adaylarının anabilim dallarına göre bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılaşma

Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre bilgi okuryazarlığı puan ortalamalarının dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Anabilim Dallarına Göre Bilgi Okuryazarlık Puan Ortalamaları

Anabilim Dalları	N	\bar{x}	ss
Fen Bilgisi Öğretmenliği	72	130,64	20,57
Sınıf Öğretmenliği	62	131,27	20,53
Türkçe Öğretmenliği	62	136,26	21,57
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	71	136,23	16,53
Toplam	267	133,58	19,88

Tablo 1’de elde edilen puanların ortalamaları özetlenmiş ve öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık genel puan ortalaması ($\bar{X}=133,58$) olarak bulunmuştur. Bu bulgulara göre, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu söylenebilir.

Ayrıca, Tablo 1’de öğrenim gördükleri anabilim dalları açısından öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık puan ortalamaları incelendiğinde, Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının ($\bar{X}=136,26$) en yüksek, Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının ($\bar{X}=130,64$) ise en düşük olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Anabilim Dallarına Göre Bilgi Okuryazarlık Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p.
Gruplar arası	1893,96	3	631,32	1,61	0,19
Grup içi	103325,22	263	392,87		
Toplam	105219,18	266			p>0,05

Tablo 2’ye göre, öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir fark görülmemiştir (p>0,05).

3.1.2. Öğretmen adaylarının sınıflarına göre bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılaşma

Bilgi okuryazarlığı puan ortalamalarının, öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıflara göre dağılımı ve puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin t testi sonuçları Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3: Öğretmen Adaylarının Sınıflarına Göre Bilgi Okuryazarlık Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi Sonuçları

Sınıf	N	\bar{x}	ss	t	p.
1. Sınıf	128	131,73	18,61	1,45	0,15
4. Sınıf	139	135,27	20,93		p>0,05

Tablo 3’e göre 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalaması ($\bar{X}=131,73$), 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalaması ise ($\bar{X}=135,27$) olarak bulunmuştur. Ortalamalar

arasındaki farkın anlamlılığına t-testi ile bakılmış ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür ($p>0,05$).

3.1.3. Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanım sıklıklarına göre bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılaşma

Bilgi okuryazarlığı ölçeğinden elde edilen ortalamalarının öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanım sıklıklarına göre dağılımı Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Öğretmen Adaylarının Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Sıklıklarına Göre Bilgi Okuryazarlık Puan Ortalamaları

Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Sıklığı	N	\bar{X}	ss
Her zaman	71	144,21	17,99
Genellikle	131	133,02	17,71
Bazen-Nadiren	65	123,08	20,36
Toplam	267	133,58	19,88

Tablo 4’de araştırma yaparken interneti her zaman kullanan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık puan ortalamaları ($\bar{X}=144,21$) en yüksek, bazen veya nadiren kullananların ise ($\bar{X}=123,08$) en düşük olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5: Öğretmen Adaylarının Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Sıklıklarına Göre Bilgi Okuryazarlık Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p.	Fark
Gruplar arası	15235,79	2	7617,90	22,35	0,000	1-2
Grup içi	89983,37	264	340,85			1-3
Toplam	105219,17	266			$p<0,001$	2-3

Tablo 5’de öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma sıklığına göre bilgi okuryazarlık düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Ortalamalar farkının hangi gruplar arasında önemli olduğunu belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, araştırma yaparken interneti her zaman kullanan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri interneti genellikle ve bazen kullananlarınkinden, interneti genellikle kullananların bilgi okuryazarlık düzeyleri ise interneti bazen kullanan öğretmen adayların bilgi okuryazarlık düzeylerinden daha yüksek olduğu anlaşılmıştır.

3.2. Öğretmen adaylarının anabilim dallarına, sınıflarına ve araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki farklılaşma

3.2.1. Öğretmen adaylarının anabilim dallarına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki farklılaşma

Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamalarının öğrenim gördükleri anabilim dallarına göre dağılımı Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Anabilim Dallarına Göre Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları

Anabilim Dalları	N	\bar{X}	ss
Fen Bilgisi Öğretmenliği	72	73,11	14,80
Sınıf Öğretmenliği	62	76,65	13,84
Türkçe Öğretmenliği	62	75,79	13,87
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	71	78,58	12,75
Toplam	267	76,01	13,91

Tablo 6’da öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin genel puan ortalaması ($\bar{X}=76,01$)’dir. Bu bulgulara göre, öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin orta seviyede olduğu söylenebilir.

Tablo 6’da, öğrenim gördükleri anabilim dalları açısından öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamaları incelendiğinde, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının ($\bar{X}=78,58$) en yüksek, Fen Bilgisi Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının puan ortalamalarının ($\bar{X}=73,11$) en düşük

olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7: Öğretmen Adaylarının Öğrenim Gördükleri Anabilim Dallarına Göre Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
Gruplar arası	1101,08	3	367,03	1,92	0,13
Grup içi	50378,90	263	191,56		
Toplam	51479,99	266			p>0,05

Tablo 7’de öğretmen adaylarının anabilim dallarına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür (p>0,05).

3.2.2. Öğretmen adaylarının sınıflarına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki farklılaşma

Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerini belirlemeye yönelik hazırlanan ölçme aracından elde edilen ortalamalara bakılmış, ortalamaların öğretmen adaylarının öğrendikleri sınıflara göre dağılımı ve puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin t testi sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8: Öğretmen Adaylarının Sınıflarına Göre Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları Arasındaki Farka İlişkin t Testi Sonuçları

Sınıf	N	\bar{X}	ss	t	p.
1. Sınıf	128	72,63	14,66	3,92	0,000
4. Sınıf	139	79,13	12,43		p<0,001

Tablo 8’de öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamalarına öğrendikleri sınıflara göre bakılmış, 1. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının ortalaması ($\bar{X}=72,63$), 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının ortalaması ise ($\bar{X}=79,13$) olarak bulunmuştur. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlılığına t testi ile bakılmış ve ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olduğu görülmüştür (p<0.001). Bu bulguya göre, 4. sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin, 1.sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

3.2.3. Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanım sıklığına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki farklılaşma

Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri puan ortalamalarının öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanım sıklıklarına göre dağılımı Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9: Öğretmen Adaylarının Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Sıklıklarına Göre Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamaları

Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Sıklığı	N	\bar{X}	ss
Her zaman	71	84,39	10,59
Genellikle	131	75,73	12,74
Bazen-Nadiren	65	67,40	14,07
Toplam	267	76,01	13,91

Tablo 9’da araştırma yaparken interneti her zaman kullanan öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamaları ($\bar{X}=84,39$) en yüksek, bazen veya nadiren kullananların ise ($\bar{X}=67,40$) en düşük olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin varyans analizi sonuçları Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10: Öğretmen Adaylarının Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Sıklıklarına Göre Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeylerine İlişkin Puan Ortalamalarına İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p.	Fark
Gruplar arası	9819,78	2	4909,89	31,11	0,000	1-2
Grup içi	41660,21	264	157,80			1-3
Toplam	51479,99	266			p<0,001	2-3

Tablo 10'da öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma sıklığına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmüştür ($p<0,001$). Farklılığın hangi grup ya da gruplardan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan Scheffe testi sonucunda, araştırma yaparken interneti her zaman-genellikle, her zaman-bazen ve genellikle-bazen kullanan öğretmen adayları arasındaki farkın önemli olduğu belirlenmiştir.

3.3. Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki ilişki

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık puan ortalamaları ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasındaki ilişkiye dair bulgular Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri ile Araştırma Yaparken İnterneti Kullanma Düzeyleri Arasındaki İlişki

	N	r	p.
Bilgi okuryazarlık puan ortalaması	267	+0,45	0,01
Araştırma yaparken interneti kullanma düzeyi puan ortalaması	267	+0,45	0,01

Tablo 11'de öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık puan ortalamaları ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerine ilişkin puan ortalamaları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($p<0,01$).

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasındaki ilişkinin ve bunların bazı değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

- Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Başaran (2005), yaptığı çalışmada öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık seviyelerinin oldukça iyi olduğunu, Polat (2005) ise yüksek lisans öğrencilerinin bilgi okuryazarlığı becerilerinin her yönüyle gelişmediğini belirtmişlerdir.
- Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri anabilim dallarına ve sınıflarına göre bilgi okuryazarlık düzeylerinin farklı olmadığı tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıflar açısından, deneyimlerinin artmasına bağlı olarak bilgi okuryazarlık düzeylerinin de yükselmesi yönündeki beklentiden dolayı, bilgi okuryazarlık düzeylerinde anlamlı bir farklılığın olmaması düşündürücü bir sonuçtur.
- Araştırma yaparken interneti daha sık kullanan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma sıklığı arttıkça bilgi okuryazarlık düzeylerinin de yükseldiği söylenebilir. Bilgi okuryazarlık becerileri arasında interneti kullanarak araştırma yapılabilmenin yer alması, bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir.
- Öğretmen adaylarının, araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin orta seviyede olduğu görülmüştür. Benzer şekilde, Ersoy ve Aktay (2007) yaptıkları çalışmada, öğretmen adaylarının proje ve ödevlerini hazırlarken interneti kullanma durumlarının orta seviyede olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, Küçük (2002) tarafından öğretim elemanları üzerinde yapılan diğer bir çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.
- Öğretmen adaylarının öğrenim görmekte oldukları anabilim dallarına göre araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında önemli bir farkın olmadığı bulunmuştur. Bu durum, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin anabilim dallarına göre değişmemesiyle de benzerlik göstermektedir. Erdem ve Akkoyunlu (2002) da, yaptıkları çalışmada www üzerinden bilgiye erişim konusunda hissettikleri bilgi ihtiyacının alanlara göre farklılık göstermediğini tespit etmişlerdir.
- Dördüncü sınıfta öğrenim gören öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri, 1.sınıftaki öğretmen adaylarının düzeylerine göre daha yüksek bulunmuştur. Öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri sınıflara göre, bilgi okuryazarlığı düzeyleri bakımından aralarında önemli bir fark görülmezken, araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında 4. sınıf lehine bir fark görülmüştür. Ersoy ve Aktay (2007) yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının sınıflarına göre ödevlerini ve projelerini hazırlarken interneti kullanma durumlarının farklılaştığını belirtmişlerdir. Ancak, 1. sınıf öğretmen adaylarının ortalamaları ile 4. sınıf öğretmen adaylarının ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmüştür. Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin 1. sınıflarda göre daha yüksek bulunması, aldıkları bilgisayar derslerinin kazanımlarından, diğer derslerde

verilen ödevleri ve projeleri yaparken internetten daha fazla yararlanmalarından kaynaklandığı söylenebilir.

- Araştırma yaparken interneti sık kullanan öğretmen adaylarının, araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bu sonuç, araştırma yaparken interneti sık kullanan öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlığı düzeylerinin yüksek olmasıyla da desteklenebilir. Bu sonuca göre, öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma sıklığı arttıkça araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin de yükseldiği söylenebilir.
- Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre, öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma düzeyleri arttıkça, bilgi okuryazarlık düzeylerinin de arttığı söylenebilir.

Öğretmen adaylarının araştırma yaparken interneti kullanma sıklıklarını arttıracak ödev ve projelerin verilmesi, öğretmen adaylarının hem araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerini hem de bilgi okuryazarlık düzeylerini yükseltebilir. Ayrıca, öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik olarak öğretmen adaylarına verilecek derslerin yürütülme biçimi belirlenirken bilgi okuryazarlığı becerilerinin de göz ardı edilmemesi ve bilgi okuryazarlığı programlarının uygulanması önerilebilir. Araştırma yaparken interneti kullanma düzeylerinin yükseltilmesi için bilgisayar derslerinde, bilgisayar okuryazarlığı bilgilerinin yanında internette araştırmayla ilgili bilgilerin de öğretilmesi, öğretim elemanlarının öğretmen adaylarını internette nasıl araştırma yapacaklarına ilişkin bilgilendirmesi ve internette bilgiye erişim kaynakları hakkında haberdar etmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- AASL/AECT (American Association of School Librarians & Association for Educational Communications and Technology).(1998). *Information Literacy Standards for Student Learning*. Chicago: American Library Association.
- Akkoyunlu, B. ve Yılmaz, M. (2005). Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlık Düzeyleri ile İnternet Kullanım Sıklıkları ve İnternet Kullanım Amaçları. *Eğitim Araştırmaları*. 5 (19), 1-14.
- Akkoyunlu, B. (2001). Öğretmenlerin İnternet Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. *Journal of Qafqaz University*. 8, 57 - 66.
- Akkoyunlu, B. (2002). Öğretmenlerin İnternet Kullanımı ve Bu Konudaki Öğretmen Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 22, 1-8.
- Aldemir, A. (2004). *Öğretmen Adaylarının Bilgi Okuryazarlığı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma: Sakarya Üniversitesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- American Library Association. (1989). *Presidential Committee on Information Literacy: Final report*. 7 Ekim 2007'de <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/whitepapers/presidential.cfm> adresinden.
- Başaran, M. (2005). Sınıf Öğretmeni Adaylarının Bilgi Okuryazarlıklarının Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(3), 163-177.
- Breivik, P.S., Hancock, V. ve Senn, J. (1998). *A progress report on information literacy: An update on the American Library Association Presidential Committee on Information Literacy: Final report*. Chicago: ALA.
- Carr, J. A. (1998). *Information Literacy and Teacher Education*. ERIC Digest. New York: ERIC, ED424231.
- Doyle, C. S. (1994). *Information Literacy in an Information Society: A Concept for the Information Age*. Syracuse University, New York: ERIC, ED372763.
- Erdem, M. ve Akkoyunlu, B. (2002). WWW Üzerinden Bilgiye Erişim Konusunda Sahip Olunan Bilgi Düzeyi ve Bu Konuda Hissedilen Bilgi İhtiyacı Üzerine Bir Çalışma, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 23: 95-103.
- Ersoy, A. ve Aktay, S. (2007). Prospective Elementary School Teacher's Ways of Internet Use While Preparing Their Projects and Homeworks. *7th International Education Technology Conference*. Cyprus: Near East University.
- International Society for Technology Education. (2000). *National Educational Technology Standards for Teachers*. Eugene: ISTE.
- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri.
- Kurbanoğlu, S. ve Akkoyunlu, B. (2002). Bilgi Okuryazarlığı: Bir İlköğretim Okulunda Yürütülen Uygulamalı Çalışma. *Türk Kütüphaneciliği*. XVI, 1.
- Küçük, M. (2002). *Öğretim Elemanlarının İnternet'i Araştırma Amaçlı Kullanma Durumları*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Levy, P. (2000). *Getting started with internet: An easy and practical guide for teachers*. New York: Seholstie Professional Books.

- Lowe, G. S. ve McAuley, J. (2000). *Adult Literacy and Lifeskills Survey. Information and Communication Literacy Assessment Framework*. Canada. 9 Ekim 2007'de http://www.ets.org/Media/Research/pdf/ICTL_FRAMEWORK.pdf adresinden.
- National Educational Goals (2001). 5 Ekim 2007'de <http://www.ed.gov/legislation/GOALS2000/TheAct/sec102.html> adresinden.
- Orhan, F.ve Akkoyunlu, B. (2004). İlköğretim Öğrencilerinin İnternet Kullanımları Üzerine Bir Çalışma. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 26: 107-116.
- Polat, C. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Bilgi Okuryazarlığı Becerilerindeki Zorlanma Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*, 19(4), 408-431.